

Cirkulärbrev till folkskollärane U.ä.

S. H. T.

Under överinseende av Kungl. Gustav Adolfs Akademien har innevarande år en omfattande undersökning av svensk folkkultur igångsatts. Undersökningen kommer att beröra dialekter, folketro, folksed och ortnamn, och dess mål är att skapa en Atlas över svensk folkkultur.

Ett dylikt verk måste självfallet grundas på talrika och noggranna uppgifter från alla delar av vårt land. Att insamla detta material enbart med de arbetskrafter, som Atlas-kommittén förfogar över, är emellertid icke möjligt. Den tanken har därför inställt sig, att man genom att vädja till lärarna vid våra folkskolor skulle kunna erhålla ett värdefullt medarbetarskap, som skulle lösa detta problem. I andra länder, där liknande kulturundersökningar redan fullbordats eller äro under arbete, har dylikt samarbete prövats och visat sig lämna utomordentligt goda resultat. I förhoppning att möta samma intresse och förståelse för uppgiften hos den svenska lärarkåren, ha vi genom Landsmålsarkivet vågat utsända ett urval frågor, som vi - tyvärr utan att kunna lämna något honorar - skulle önska besvarade för varje lärares socken eller ev. del av denna. Skulle Ni själv vara förhindrad att besvara frågorna, bedja vi Eder att lämna dem till annan lämplig person.

1. Hur lyder bestämd form neutrum singularis av substantiv tillhörande nedanstående tre grupper? Frågan gäller, om ändelsens t är bevarat eller bortkastat. Om växling mellan former med och utan t föreligger inom samma ordgrupp bör om möjligt utrönas, huruvida detta beror på skillnad mellan äldre och yngre språkbruk.

a/ neutr. ord på konsonant, typ taket, huset, folket, fåret, golvet, mjölet, gräset, ljuset, torpet.

b/ neutr. ord på svagtonig vokal, typ diket, stället, kaffet, bygget, stycket, gårdet, ankaret, arbetet.

c/ neutr. ord på starktonig vokal, typ höet, boet, knäet, träet, spöet.

2. Vad kallas a/ att skära av g r ä s med lie (slå, hugga, bärga, svipa, skabba, acka, bagga, ta av), b/ att skära av s ä d med lie (meja, hugga, skära, ta av)?

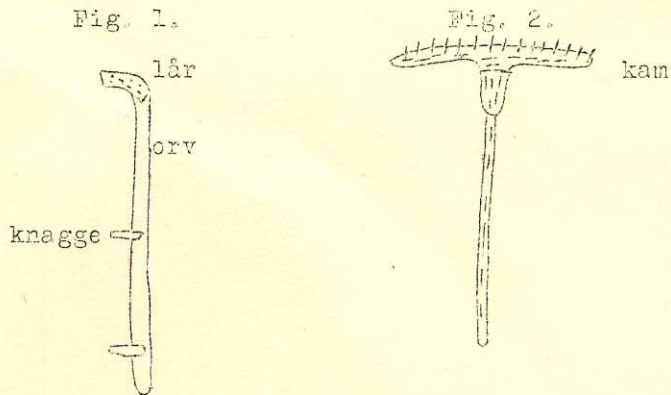
3. Vad kallas a/ lien (lie, lia, leja, mej, sigd(e), skäkte), b/ den vinkelböjda delen av lien som fästes vid skaftet (lår, tånge, tjö, tjur, brunga, liebrott, bromm(e), hals, lägg), c/ liens skaft (orv(e), örv, ärv, arv)? d/ liens handtag (knagg(e), knave, orvknapp)? Se fig. 1!

4. Vad kallas a/ handräfsan (räfsa, riva, härva(a), harva(a), harka, raka, ärja), b/ räfsans kam (kam, huvud, hals, ok(a), uk(a), hok, horn, käl)? Se fig. 2!

5. Hur benämnes hopräfsad sträng av hö, som utbretts till torkning (hö-breda, bredsla, ströja, dyssja, rufsa)?

6. Har man av gammalt brukat lägga ihop hö i högar för torkning? Vad

kallas i så fall en sådan hög (såt(e), såta(n), såt(a), vålm, kuv(e), kupa, kiuk, piuk, piock, pyk, flon, hop, börda, dräga, staek)? Uppgiv form (rund, fyrkantig o.s.v.) och strolek!

Anvisningar.

För frågornas besvarande bifogas sju blad, vilka torde återsändas i bifogade frankerade kuvert, som icke får tillslutas för att kunna befordras som "affärshandling". Ett blad är avsett för uppgifter om meddelare och sagesmän, de övriga för svaren på de sex frågorna. Om tydlig stil bedes.

Uppgifterna böra om möjligt inhämtas hos personer, som äro födda inom socknen och tala ortens mål. I regel är dialekten bäst bevarad hos äldre personer, men även skolbarn, som ju äro tämligen opåverkade av skriftspråket, kunna lämna goda upplysningar. (En dialektundersökning är för övrigt ett lämpligt moment inom skolundervisningen i hembygds-kunskap). Uppgifter om ords eller ordformers vanlighet inom undersökningsområdet böra lämnas; tämligen vanliga äro skiljaktigheter mellan olika åldersgrupperns språk - i många trakter brukas t.ex. formen huse utan t endast av den äldre, i andra endast av den yngre generationen (jfr fråga 1 ovan!). Angiv så noga som möjligt ordens dialektala uttalsform och för efterfrågade substantiv bestämd och obestämd form samt genus (kön). Beträffande fråga 1 bör "direkt frågemetod" så vitt möjligt undvikas; man bör i stället söka förmå sagesmännen att använda de önskade orden eller ordformerna i vanligt samtalspråk.

Högaktningfullt
för
Kommittén för svensk folkkultur
och
Landsmålsarkivet
Yamneliksson
Sekr. för Ataskommittén
och t.f. föreståndare för
Landsmålsarkivet.